

Излази сваке
недеље.

ПРЕТПЛАТА СЕ ШАЉЕ
НАПРЕД УРЕДНИШТВУ.
УРЕДНИШТВО ЈЕ У БО-
ГОСЛОВИЈИ.

СИОН

ЗА СВЕ СРПСКЕ КРА-
ЈЕВЕ СТАЈЕ НА ГОД.
60 ГР. ИЛИ 6 ФОР. НА
ПО ГОД. 30 ГР. ИЛИ
3 ФОР. НА ТРИ МЕС.
15 ГР. ИЛИ 1 ФОР. И
50 НОВ.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА ОД
НЕРЕДОВНИХ ДОПИС-
НИКА НЕ ПРИМАЈУ СЕ.

ЛИСТ ЗА СВЕШТЕНИКЕ, ВАСПИТАТЕЉЕ И РОДИТЕЉЕ.

Издаје и уређује ПРОФ. БОГОСЛ. АРХИМ. НЕСТОР.

В а с к р с.

„Христос васкрсе!“

Овако су први пут поздравили један другог ученици христови, кад су чули радосну вест о васкрсу свога божанственога учитеља, и од тог доба сав хришћански свет, кроз толико векова, служи се тим радосним и значајним поздравом. И доиста, шта би данас било од друштва људског, шта би било од једног човека, да није било васкрса? То је лако појмити кад се само упореди друштвено стање човештва пре васкрса христова са друштвеним стањем после васкрса.

Пре христа друштво људско беше, под теретом греха, тако ниско пало, да се људи мало чим разликоваху од дивљих зверова. Не само што су се међу собом гложили и клали, него су гош један другог присиљавали да робује. Робство беше тада основа, а грубо насиље веза друштвена. У то доба свеопштег робства и физичног и духовног јавио се Христос и почео проповедати људма избављење из тог чемерног стања, почео проповедати нова начела за друштвени живот начела братства и једнакости, слободе и правде.

Сви су људи браћа међу собом, проповедаше небесни учитељ, јер су сви синови једног оца небесног.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Сви су људи једнаки међу собом, јер их све подједнако љуби отац небесни.

Сви су људи слободни од робства, јер их је ослободио сам јединородни син Божији.

Сви људи треба да раде праведно, да врше правду на земљи, јер ће само праведници наследити царство божије.

Така проповед била је у оно доба колико нова, толико и страшна за оне, који су навикли да о туђем трошку благују. С тога се и сви привилегисани стадежи сложише и заједнички усташе да стану на пут распростирању таквих опасних за њих начела. А и проста светина, које из страха, које из подлости, изневери добротвора свога, кога пре неколико дана онако радосно дочекиваше у Јерусалиму, па и она стаде ви-кати: „расини, расини јего!“

Кад се себичност сложи са глупошћу, онда обично страдају и највећи праведници, и највећи добротвори човештва. Тако себичност и глупост осудише пре 1840. године на грозну смрт највећег праведника, избавитеља свега човештва. Јадници! они мишљаху да ће тим злочинством, смрћу христовом, угушити и оне вечне истине, које он проповедаше; али се у нади својој преварише, као што се готово увек варају себичњаци и глупаци у рачунима својим.

На трећи дан после смрти своје Христос васкрсну из гроба, а с њим заједно васкрсну и нови живот за човештво — живот братства и једнакости, слободе и правде. Са васкрсом Христовим добила су та нова начела вишу, божанствену силу и почела победоносно ширити се по свету и проицати у све слојеве друштвеног живота рушећи тешке ланце робства, којима дотле живот људски беше окован, те стојаше укочен, непомичан.

Истина, и после васкрса, себичност и глупост наставили су борбу противу тих начела хришћанског живота, која борба још и до данас траје; али је у тој борби, силом онога, који је трећи дан из гроба васкрснуо, осигурана победа начелима

ришћанског живота — будућност је њихова. И доћи ће то време, које можда није далеко, кад ће сав род људски васкрснути за нови живот, васкрснути из робства у слободу, из неправде у правду, из таме незнања — у светлост истине. Такав васкрс већ су до сад дочекали многи народи; такав васкрс дочекали смо и ми Срби у овој малој, но благословеној земљи.

Али на жалост, има још доста браће наше, која пиште у ланцима робства, тим остатцима старог незнабожачког живота, која с тврдом вером у Бога, трпљиво очекују дан свога васкрса. Они се данас с молитвама обраћају на Спаситеља, који је од неверника страдао, да им скорим пошље помоћ избављења од четиривечног робовања. Придружимо и ми данас наше молитве њиховим с тврдом вером на васкрснушег Господа да неће дуго оставити свој верни народ да страда од неверника већ да ће скорим и за њих осванути онај светли и радосни дан — дан васкрса, кад ће и они моћи са веселим срцем, као и ми данас, поздравити један другог: *Христос васкрсе!*

Јерменска црква.

Јерменска беше у незнабожачко доба средиште свију околних обожаваоца богиње Анаитисе¹⁾, матере живота и мудрости, патронкиње народне, и краљице свију богова. Она имађаше код Јермена највеће поштовање све до половине 2. века по Христу. У то доба замени се ова религијозност Јерменаца са неком другом старом вером: обожавањем ватре, и

¹⁾ Анаитис беше богиња, коју не само Јермени, но и Кападоклани, Понти, Миђани и Персијанци веома поштоваху. У паралели је стајала са богињом Дијаном. Њој беше посвећен предео Анаитика, где у једном красном храму од злата беше сливена, док је под Антонијем у време рата с Римљанима, не запленише и не однесоше Римљани. Име јој је сродно са ивиђанском Анахидом. Представљала је женску родљиву снагу у природи.

халдејском. Кад Грци притискоше њихне земље, примише они вероисповест грчку, обожавајући све њине богове па чак и сирске. Доцније им опет Римљани натуре своје обичаје и религијозност, натеравши их, да њине савремене владоце као богове поштују. За тим опет на границама области Јерменске примише они веру асирску: „*звездо обожавање*.“ Тако Јермени до половине 3. века по Христу, примише и измену неколико вера. Али кад Сасан у Персији „*свету ватру*“ опет беше запалио, а његов син Арташир приликом покорена Јерменске и нарочити олтар за „*ватре обожавање*“ подигао, онда Јермени сбришу и укину све своје дотадање богове и приме религију „*ватре обожавање*.“

Мало за тим стаде се и хришћанство ширити, и кад јерменски краљ Тиридат беше прешао уверу хришћанску, породила се религијозна борба хришћанства са ватре обожаваоцима у Јерменској. Ово се беше десило за време владе Константина великог, који иђаше на руку Јерменину Григорију, да велики део својих земљака па и самог поменутог краља јерменског у веру хришћанску приведе. Због свог апостолског рада, и великог поборништва хришћанске религије, добије Григорије од својих земљака име „*Просветитељ*.“ Међу тим се фанатизам персијске вероисповести дуго времена после тога борио. Персијски и византијски цареви даваху обојим партијама неки политички карактер, и потпаљиваху на борбу све догле, док хришћанство на послетку не преузе мах. Персијанци истина покоре велики део Јерменске, (428), али ипак не могоше натерати Јерменце, да се одреку хришћанства, и врате се њиној старој вери. Борба је ова трајала до 485. г. и најзад принуђени беше Персијанци допустити Јерменима слободу вероисповести.

У почетку 5. века, стане се краљев секретар Мишроб јако заузимати за хришћанство, и кад се одрече звања и државне службе посвети се апостолском раду, и постане највећи поборник хришћанства. С основом се може рећи, да је

он главни утемељач хришћанске вероисповести у Јерменској. Он измисли јерменску азбуку, за тим преведе библију на свој народни језик, и тако положи темељ литератури јерменској, истиснувши тиме из свог народа и цркве сирски језик. На крају 5 века, надвлада персијском владом потпомагат у Јерменској — монофизитизам, — у намери да тим Јермене од грчког уплива одлуче, усљед чега се, јерменска црква одлучи на сабору халхидонском од византијске цркве, те тако постане као један одвојен огранак грчке цркве познат под именом грегоријанска црква. Године 813. добије патријарх оснијски, титулу поглавара јерменског народа и као такав буде од калифе потврђен. Кад се мухамеданство стаде распростирати, и све друге народе који не хтеше њину вероисповест да приме угњетавати, узалудно се обрађаше јерменским и западним владоцима са молбама, да их заштите од мухамеданизма, обећавајући се, да ће се то с византијском, то с римском црквом спојити. Сва њихна уговарања не беху ништа друго, до само проста дворска политичка покушавања, нарочито од стране римског двора, да би тим оцепили са свим Јермене од Византије. У овоме су папе у неколико и постигле цел, обрнувши на своју руку својим ласкавим обећањима, неки део Јерменаца, који тобож уздајући се у помоћ папину и западних владалаца, примише римску вероисповед, задржавши своје домаће обичаје и свој свети језик. Тако се разделе Јермени на Грегоријане и Римокатолике. Патријарх грегоријанских Јермена седео је у Еривану, у једном манастиру араратском. Његов савет састављаше тада архијепископи и јепископи јеривански који су и бирали патријархе, или их је тестаменатом овај намењивао. Патријарх поставља архијепископе и јепископе, и одређује им дијецезе; јепископи се као и архијепископи узимају из чина калуђерског, тако званог код њих црног свештенства. Јепископи опет постављају свештенство, тако звано бело свештенство. Онај који световни (бели) свештеник бити жели, упућује се од јепис-

копа једном архимандриту, који га најпре у нужним наставлењима свештеничких дужности наставља и поучава. За тим долази врло крће предуготовлење за посвећење. Четрдесет дана дужан је овај у једној цркви провести, а по том помажу му се длани са уљем и на памук положи и утру. За сво време свога посвећивања, носи он одело са свим просто, горњу белу хаљину памучну до пета дугу, и сме само једанпут на дан јести, и по сунчевом заласку на кратко време цркву оставити. По истеку четрдесет дана, да му се парохиа. Премда им је свештенство у моралу одвећ непоречно, али је у знању одвећ глупо. Међу вишим свештенством, налази се само неколицина научних и изображених људи. У Јеривану, налази се једна велика библијска штампара, а и по осталим јепископијама постоје мање штампаре јерменске, као у Ајасу, Цариграду, Јерусалиму, и т. д. Од неколико десетина година, има у руској јерменској цркви, чији архијепископ седи у једном манастиру Астрахана, неко библијско друштво, коме је задатак, да свето писмо на јерменском језику по народима свију области, где се Јермена налази, распростире. Манастири су им удешени по правилима светог Василија и св. Антонија, али немају велике приходе. Поглавито је јерменско свештенство сиромашно, и скоро најсиромашније у свету, од свих других хришћанских свештеника, јер они живе једино од милостије смиренних и побожних Јермена. Јепископски приходи, јесу понајглавнији свето „миро,“ које се у Јеривану преправља и освећава, и по томе сваке седме године по народу раздељује, за које сваки Јерменин своме јепископу даје по 20. ока шенице или у новцу за то, а осим тога још им се приликом женидаба увек даје милостија. Свештеници извлаче своје приходе просто од милостије коју при крштењу, и у укућини добијају; и за молитве, које сваке године двапут свештеник приноси Богу за сваки дом.

Догма и обреди Јерменске цркве, приближни су врло нашој православној цркви; поглавита разлика њине науке

јесте сливање божанске и човечанске природе Христове у једно цело, чега ради Јермени једну особиту фракцију монофизита представљају. Но има Јермена доста, који исповедају само једно божанство у Исусу Христу. Слажући се са напном црквом, они верују излазак Духа светог само од оца. Исповедају свих 7. тајни. Причешћују се под оба вида и на квасном хлебу као и ми. На свештање масала не полажу толико много. Постове, заветнине и целомудреност, поштују они с највећом строгошћу. Нарочити божићни пост немају. а што се тиче празника и рођества Христовог, као и Крстов дан и Богојављење светкују они скупа 6. Јануара. Што се тиче брака, постоји као и код нас, с том разликом, да се свештеник може венчати и по други пут, пошто наравно предходно одрече се чина, а световњаци (мирјани) се немогу више од двапут венчати. Разводи бракова противни су њиним законима, али се при свем том у новије време појављују, и догађа се, да се разведу, али ни у ком случају развођени не могу се више ни женити ни удавати.

Римокатолички Јермени исповедају две природе у Христу, божанску и човечанску, и верују у излазак духа светог и од сина. У народњем односу, не разликују се обе партије скоро ни у чему. Они говоре једним језиком, служе на истом, и имају сви скупа једнаке нарави и обичаје, при свем том старешине цркве не мрзе на партијисте.

Турска влада признаје јерменског патријарха у Цариграду, као поглавара народњег, и одобрава скоро без икаквог проматрања његове административне одлуке. Услед чега, породиле су се многе препирке и свађе између римокатоличких и грегоријана — Јермена, док на послетку не добише и римокатолици једног свог јепископа у Цариграду, који је такође у великој опреци са патријархом јерменским.

Од како Јериван подпаде под руску власт, од тог доба Јермени и једне и друге вероисповести почеше све више у сvezу долазити и сближавати се, изузев јединих мехитариста,

који и дан дани пропагандишу, да све Јермене приведу у крило рим папине цркве. Основач ових мехитариста јест један свештеник Мехитар (утјешитељ), који је на острву св. Базара подигао један манастир у коме се васпитавају младићи јерменски, који се желе посветити свештеничком чину. Усљед овога, родила се велика мржња Јермена противне вероисповести, око чега се и данас боре. За тим поникне једно друштво јерменско у Трсту, које је радило на остварењу тежње мехитариста, додне је и оно пропало. Но при свем том и да нас се непрестано шаљу мисионари мохитариста у малу Азију, да тамо пропагандишу о обраћању Јерменаца у римску вероисповест, што веома изазива огорчење садањег патријарха и његовог савета. Ово даде повода неким мисионарима североамериканским, да се од 1846. г. уселе међу Јермене, и стану их привољевати на „англиканску цркву.“ Ова партаја позната под именом „јерменско англиканска партаја,“ почела је у новије време мало живље да напредује, у толико више, што им она непрестано тумачи свето писмо, и на истом језику службу обављују. Ова је партаја приличне плодове пожелала и у Никомедији и Требизонди, због чега су патријарх и јепископи устали са свом силом противу истих, гонећи их што више могу.

Због ових партаја, као и због разних секата, што су се почеле увлачити међу јерменски народ, установе Јермени пре 25. година један савет од 12. световњака, коме за председника одреде патријарха цариградског. Патријарх тадањег доба, беше тиме јако противан, с тога мораде оставку дати. На његово место поставише Јермени у договору са турском владом другог патријарха из Требизонде, који се прими председништва. Од тог су времена патријарси њини у исто време и председници тога савета за уређење црвених и световних одношаја, одкуд се могу лако тумачити и последице честих сбацивања од стране турске порте, поменутих патријараха.

В. Ј. Јанковић.

Материјализам и његови заступници.

(ПРОДУЖЕЊЕ).

И доиста, није тешко доказати, да убеђење материјалиста о истинском бићу празног или чистог простора и празног чистог времена, јесте последица неке оптичне обмане, по којој они и против воље одвајају простор и време од појава, који састављају овај спољни свет, па свуда виде или представљају најпре празнину, па онда нешто што пуни ту празнину. Проматрање и опит, на који се они непрестано позивљу, не дају нам за то никакве сведошце. Ко је где или кад видео такав празан, свуда себи раван простор или време? Празан простор или време не може се осетити; за осећање неопходно је да нешто има у простору и времену, то јест, неопходно је да простор nebude свуда себи раван. Суштина је природе у томе, што су простор и време испуњени, а не празни. Докле ми замишљамо да су простор и време нешто одвојено од појава, дотле ми неможемо наћи међу њима никакве везе. Они кажу да се делови простора ничим не разликују међу собом, а у самој ствари, ми видимо да се они веома разликују. У једном налазимо тврду земљу, у другом жидко море, у трећем прозачни ваздух и најзад зраке небесних светила, — тако да нам само непосредно проматрање, прва црта у опису света, показује се у томе, да делови простора нису једнаки, нису ни налики један на други. Но ми то исказујемо услед оног раздвајања, о коме смо говорили више; ми обично говоримо: једнолики делови простора *зањати* су разноликим стварима. Анализирајте тај израз, па ће те се уверити да је он варљив.

Тела заузимају простор. Кад се тако каже, онда изгледа као да тело и простор нимало независе једно од другог, као да је простор неки магацин у који се може сместити све што се год хоће, и коме је свеједно ма шта у њему лежало. Међу тим тела неопходно заузимају простор, по томе што просторност јесте њихово суштствено својство. Простор не

само да садржи у себи тела, него се садржи у самим телима; он не даје место телима, него сама тела по својој суштини владају својим протегом. За нас је нејасна обратна реченица, а на име, да *простор неопходно мора представљати у себи тела*. Али је јасно то, да ми тиме баш ту реченицу хоћемо да докажемо, кад год испитујемо природу. Разноликост простора и времена јесте, као што смо видели, најпростији и најопштији појав. Наћи његове узроке — значи наћи постанак тога факта.

То што смо казали о простору, може се потпуно применити и на време. Сви појави не само што се догађају у времену, него су по самој природи својој времени; не само што време садржи у себи, него они сами садрже у себи време. Обратна реченица, да време неопходно представља појаве, да се делови његови морају разликовати по садржини — та реченица садржи у себи ону цел, којој ми непрестано тежимо, ону теорему, коју најраније усваја ум и за коју тражи доказе.

Да простор и време нису неке празне форме, које се лако представљају, и које немају никакве свезе са оним што се у њима садржи, о томе се можемо лако уверити. На пример, говори се да простор не даје никаква отпора и да је са свим равнодушан према кретању и положају ствари. Међу тим математичари долазе у велику забуну, кад виде да тела дају *отпор*, да се крећу и мењају свој положај. Тај отпор они зову сила *инерције*, — и то је један од најтамнијих појмова механике. Но ако су тела таким начином везана за своја места, онда је очигледно да су и места тела, то јест, простори, које она заузимају такође везана за тела. Једно без другог не постоји. Дакле тела *зависе* од простора и та је зависност неопходна. Кад простор неби ништа значео за тела, кад би он свуда био приступан за свако тело и за свако кретање, онда овај свет неби имао никаква поредка, никакве правилности. Но тај поредак постоји, а постоји с

тога, што свако тело заузима своје место, свако кретање врши се по своме путу, и следствено природни простор садржавајући у себи та места и те путове садржи у исто време и тај природни поредак.

У опште — простор и време, ако их узмемо за празне форме, онда су то ништавне ствари, које се немогу ни објаснити, као што се кад што и изражавају природничари. Међутим ми се сваки час уверамо да толике ствари зависе од простора и времена. Накратко, материјалисти при изучавању природе мешају своје сопствене комбинације са природним појавима; они су раздвојили природу на њену форму — простор и време и њену садржину — материју и њене појаве. Та је деоба извршена правилно, но она ће нам дати право знање тек онда, кад будемо схватили, да форма не постоји без садржине и да се садржина одређује формом. Материјалисте немисле о тој зависности, већ представљају себи оделито форму и оделито садржину; и једно и друго за њих подједнако постоји. Материјалисте не примећавају, да ако су простор и време постали за њих обстракцијом, онда и оно што они садрже мора такође бити обстракцијом. Изучавајући природу, они је налазе да је она бајаги завијена у љуску, па су скинули и одбацили ту љуску; за тим почели су скидати слојеве редом један за другим, надајући се да ће тим начином проићи до саме језгре која се у дубини скрива. Но после дугог таког рада, шта се показало? Показало се то, језгре нигде нема, а природа се сва распачала на оделите комадиће. Но да обратимо пажњу на то, како материјалисти појимају саму материју, која постоји у простору и времену, па ћемо још јасније схватити смисао те системе.

Суштина свију оних појава, који састављају ову видљиву спољну природу јесте *материја*. Између суштине и појава постоји овакав одношај: Суштина је узрок појава, а појави потпуно зависе од суштине. Свака промена, која би се догодила у суштини, била би појав. Потоме суштина узима се

као нешто стално и непроменljivo, а појави као нешто што се непрестано мења. Исто тако свака разноликост суштине јесте појав, а сама суштина мора бити једнолика, увек једнака.

Такав је поглед материјалиста на материју, то јест, суштину физичких појава. Но као што смо видели, код њих је особита мањера мишљења коју они уносе свуда, а то је *представа*. Они не мисле материју као суштину, већ хоће да представе ту суштину, хоће да је виде у сликама. Таким начином постаје *материја материјалиста*.

У природи, у спољном свету, ми управо налазимо само једну просторност, разнолику у својим деловима, и потоме различно дражећи наша чула. Но, чим је представа одвојила празну просторност од онога што се у њој садржи, то она сматра да та садржина, та суштина *незаузима сву просторност*, следствено ограничена, раздробљена празним простором на оделита парчета. У самој ствари, врло је лако представити себи, да материја заузима сав простор, но тако исто лако је представити и то, да она незаузима свега простора. Следствено у представи нема узрока порицати ограниченост материје. А међутим није могуће тврдити, да је сав простор напуњен материјом, није могуће с тога, што би се у таком случају морало доказивати, да простор *неоиходно* садржи у себи материју и где је простор ту је и материја, дакле да нема *празног простора*, а то би опет било противно њиховој теорији. Уобразивши себи материју као нешто одвојено и различно од простора, што заузима само неке делове његове, они се после старају да јој даду сва својства суштине. Суштина је непроменљива. Но како се може представити непроменљива суштина! Треба представити нешто просторно, што би било непромењиво у самој својој просторности, треба створити апсолутно *тврде-честице*. Те тврде и непроменљиве честице назвали су *атоми*. Атомизам јесте једина, правилна и неизбежна форма, у којој се може представити материја.

Таким начином, по мишљењу материјалиста, тврде и непромељиве честице — атоми, то је материја као основа свију физичких појава. Но кака је то материја и како може она бити основа свију појава природних? Очигледно је, да представа сводећи материју на одређену форму, одузима од ње сваку могућност да се јавља, живи. С тога материјалисти избегавају одредбу матерје, као и простора и времена, и на питање шта је то материја, они обично одговарају: *незнамо*.

У осталом материјалисти представљају један доказ, који реко би правда њихов појам о материји, као суштини. Они се обично позивају на резултате природних наука, по којима материја нити *исчезава* нити се *понавља*, дакле представља се као стална суштина. Молешот, а за њим и Бихнер називљу то безсмртношћу материје! Истина сви природничари непрестано тврде, да при свима могућим променама *количина материје остаје једна иста*. Но кад их запитате, шта они зову количином материје и чим је мере, они вам на то одговарају различно.

Тако једни кажу, да количина материје то је *број атома* и да се та количина не мења, потоме што ниједан атом нити постаје нити *исчезава*. Тај би нас одговор могао потпуно задовољити, кад би се могли уверити о његовој истинитости, то јест, кад би се могли пребројати атоми. Но почем атоме нико није никад видео и они се бројати немогу, то значи да се они само мислено предпостављају тамо, где треба да буде она стална суштина. Другим речма, проматрање и опит показују нам да се материја непрестано мења, па ако будемо мерили њену количину, то ће се и она показати променљивом. Да се то избегне, они узимају те променљиве величине само као појаве, као функцију сталних величина, то јест, атома, а атоме узимају за меру.

Други кажу, да се количина материје мери обимом. Но и обим тела мења се. Једна иста маса ваздуха може заузети обим у 10 п 20 пут већи и у толико пута мањи. С тога и

веле, премда се обим мења са разних узрока, али при свем том број атома остаје један исти.

Трећи најзад кажу, да се количина материје мери по тежини. Узмите, веле, парче леда и измерите га па онда растопите га, ако ће те, одмах ту на теразијама. Лед претвориће се у воду, а вода та биће онолико исто тешка, колико је био лед. То је факт. Но може ли се по њему закључити, да је количина материје при том претварању остала иста? Нипошто. За доказ томе, ми се позивамо на великог Лавуазје, који каже, да се количина материје при том мења. Само претварање он је објаснио тиме, што се с ледом сједињава нарочито материја топлоник, које се тежина ту непажа и да та материја продире кроз атоме леда и таким га начином претвара у воду. То што Лавуазје каже јесте наравно чиста предпоставка и то, да се при том опиту количина материје нимало није изменила.

(НАСТАВИТЕ СЕ).

Историјски развитак српске цркве

(НАСТАВАК).

Одмах друге године после устанка кнез-Милошева, упражњену катедру београдског митрополита заузме:

Агатангел, који је из Једренета (Адријанопоља) дошао био у Београд 1816. године. За њега се вели, да је добро знао грчки и словенски и да је био прилично научен. Доцније оде у Цариград и тамо постане патријар. Умро је у својој 70. години у Једренету, као патријар у оставци¹⁾.

Као што је вазда било међу поглавицама српским неслоге и грамжења око власти, тако се десило и онда, кад је кнез Милош на ново подига Србе на Турке. Одма прве године устанка, појави се раздор међу војводама и Милошем. Марашгија је тражио, да се од народа покупи оружје и да се

¹⁾ Ibid.

У Н И В Е Р З И Т Е Т С К А В И Б Л И О Т Е К А

преда Турцима, али Милош није на то никако пристајао. Петар молер, један од поглавитих људи из првог и другог устанка, завади се с кнезом Милошем због сплетака пашиних око врховне власти над Србима. Но Милош не би се скоро посвађао са Молером, да се није јавио и трећи тражиоц власти над српским народом. То је био архимандрит *Мелентије Никшић*, који је као посланик отишао био у Цариград и тамо постављен за архијепскопа ужичког и шабачког¹⁾. Како одавно није било Србина-архијереја међу србима, то је њега народ као Србина јако волео. Но он то није заслуживао, јер је био одвише сујетан, жудан власти, и сањао је да заведе *црквенску управу* код Срба, као што је тада била у црној гори, т. ј. да споји духовну и светску власт уједно. Он је гледао на Милоша и Молера, као на своје супарнике, па се трудио као и паша, да их завади. Он јави Милошу, да Молер уверава Пашу, да би се могло лако покупити оружје од народа, само кад би Милош хтео, и да је паша обећао Молеру, кад се деси згодна прилика, да ће га поставити за поглавара, на место Милоша. Он се надао, да ће услед узајмног подозрења, које је могло произићи измеђ Молера и Милоша, један од њих, а можда и обоје погинути. И није се варао. Скупштина држана у пролеће (у Београду 1816. г.), осуди Молера на смрт. Но и Мелентије није остао не кажњен. У Јулу месецу, кад је обилазио своју епархију, њега убије Марко Штитарац²⁾. Овај поступак Мелентијев, хрђаво га карактерише као Србина, а још више као српског архијереја, на које је народ српски гледао, па и данас гледа, — као на своје праве, народне учитеље и у њих полагао и све своје уздање.

Због непрекидних ратовања и преговарања с Турцима за време српског устанка, митрополија београдска често је на дуже време остајала без свог архипастира. Тако и сада

¹⁾ Он се потписивао: „архієпископъ и митрополитъ шабачкій и всея Илирин екзархъ.“ За време Карађорђево, ишао је као посланик у Петроград, а доцније у Цариград. О њему види, Беседе јеп. ужич. стр. 328.

²⁾ „Србија и Русија“ Н. Попова, стр. 129.

по одласку Агатангела, неколико година била је катедра митрополита београдског упражњена.

Незна се управо, кад је Агатангел отишао у Цариград за патријара; но тек 1824. или 1825. године на београдској катедри седио је као митрополит српски:

Ђирило — грк, рођен у Јегри-паланци. Он се учио у Цариграду, где је и посвећен за јепскопа друге неке јепаркије, са које је после и дошао на београдску. Као београдски митрополит поживео је само две године, па је ту и умрвo 1827. године. Он је био доста наклоњен словенству. Њега је заступао:

Антим, с острва Андроса родом, који је посвећен у Цариграду. Најпре је био ловчански јепскоп, па отуда дође у Београд за митрополита. Он се доста старао о цркви, а умрвo је на Атону¹⁾.

Још кад је Ђирило умрвo, кнез Милош је молио султана и цариградског патријара, да се у Србији постави митрополит Србин, који би умео народ на његовом рођеном језику поучавати у вери али му прозба није уважена. Тек после смрти Антима, а можда још и одмах чим је Антим отишао на Атон, Срби добише за митрополита *Мелентија Павловића*, Србина из Врбаве у Горњој Грузи; према ондашњим околностима, он је учио књигу и сву науку у манастирима, а понајвише у Враћевшници. Још 1800. године, рукоположен је за јероманака, а 1816. г. за игумана и архимандрита. За митрополита посвећен је у цариграду и постављен на београдску катедру. Мелентије је врло заслужна личност, која спада у ред славних бораца за ослобођење Србије. Прича се, да је он на Љубићу, још као архимандрит, показао одважност борећи се с Турцима, а кад је војска српска почела бежати, он је (мора бити по заповести кнеза Милоша,) натако добош на врат и ударао у њ, да сакупи разбегше се Србе. Доцније је уживао велико поверење код кнеза Милоша, који се често саветавао с њим а нарочито кад је још за време митрополита Агатангела, хтео да удеси дохотке свештенства, еда би само стао на пут злоупотребама фанаријотским. Умрo је у Београду 1833. год.

(НАСТАВИТЕ СЕ).

¹⁾ Беседе јепскопа ужичког. Јоанивија, стр. 323.